

Висновки. Вивчення факторів виробництва, розпочате ще наприкінці XVIII ст., до початку XX ст. завдяки зусиллям представників класичної та неокласичної економічних шкіл ознаменувалося створенням підвалин концепції факторів виробництва, котра протягом XX ст. піддавалася суттєвим змінам, доповненням та трансформаціям.

Проведене дослідження доводить, що певним етапам суспільно-економічного розвитку притаманне домінування різних факторів виробництва: доіндустріальний етап – фактор “Праця”; індустріальний етап – фактор “Капітал”; постіндустріальний етап – фактор “Інформація”. Кожен з цих домінуючих факторів виробництва визначає характер виробництва (ручне, машинне, інформаційне), тип виробничої організації (майстерня, промислове підприємство, інформаційно-технологічне підприємство) та різновид виробничої стратегії (ремісничка, індустріальна, інформаційна).

Усі три диференційовані виробничі стратегії на сьогодні є запитаними підприємствами відповідних типів. Тому перспективними напрямками подальших наукових досліджень є конкретизація складу та співвідношення елементів кожної зі стратегій, а також, з урахуванням специфічних реалій функціонування конкретних підприємств, деталізація процесів їх розроблення й імплементації.

Література

1. Стивенсон В.Дж. Управление производством / В.Дж. Стивенсон; пер. с англ. под общей ред. Ю.В. Шленова. – М.: Бином, Лаборатория базовых знаний, 1999. – 928 с.
2. Минаев Э.С. Управление производством и операциями: 17-модульная программа для менеджеров “Управление развитием организации” / Э.С. Минаев, Н.Г. Агеева, А. Аббата Дага ; Гос. ун-т управления; Нац. фонд подготовки кадров. – М.: Инфра-М, 1999. – 328 с.
3. Василенко В.О. Виробничий (операційний) менеджмент. Навч. посібник / В.О. Василенко, Т.І. Ткаченко ; за ред. В.О. Василенка. – К.: Центр навч. л-ри, 2003. – 532 с.
4. Омеляненко Т.В. Виробничі стратегія та конкурентні переваги підприємства / Т.В. Омеляненко // Стратегія економічного розвитку України. Зб. наук. пр. – К.: КНЕУ, 2009. – Вип. 24–25. – С. 73–84.
5. Омеляненко Т.В. Методологічні засади диференціювання виробничих стратегій / Т.В. Омеляненко // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький: ХНУ, 2009. – № 3.– Т. 1 (129). – С. 132–138.
6. Сторчевой М.А. История теории факторов производства [Электронный ресурс] / М.А. Сторчевой. – Режим доступа: <http://www.ecsoman.edu.ru/db/msg/184383.html>
7. Економічний енциклопедичний словник. У 2 т. / С.В. Мочерний та ін.; за ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – Т. 2 – 568 с.
8. Клейнер Г.Б. Стратегия предприятия / Г.Б. Клейнер; Академия народного хозяйства при правительстве РФ ; Центральный экономико-математический институт РАН. – М.: Дело, 2008. – 568 с.
9. Виханский О.С. Менеджмент: человек, стратегия, организация, процесс / О.С. Виханский, А.И. Наумов; под ред. проф. О.С. Виханского. – М.: Изд-во МГУ, 1995. – 416 с.
10. Останкова О.С. Організаційно-управлінські аспекти становлення та функціонування інформаційно-технологічних підприємств (за матеріалами підприємств-розробників програмних продуктів). Автореф. дис... канд. екон. наук / О.С. Останкова. – К., 2007. – 20 с.

УДК 65.011

В. М. ПОЛОЗОВА

Хмельницький національний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті основну увагу приділено теоретичному узагальненню та методичному вирішенню проблеми оцінки фінансового стану підприємства. При цьому було обґрунтовано методіку визначення системи показників оцінки фінансового стану підприємства, розглянуто принципи можливості математичних моделей оцінки фінансового стану підприємства. За допомогою комп'ютерної програми “3D Studio Max 7” побудовано комплексну графічну модель оцінки фінансового стану підприємства.

The article deals with theoretical generalization and methodical solution of the problem of the evaluation of the enterprises financial position. Methods of the determination of evaluation figures system are grounded in the given paper. The possibilities of mathematical models of the evaluation of the enterprises financial position are considered. Complex graphic model of the evaluation of the enterprises financial position is built with the help of computer program “3D Studio Max 7”.

Фінансовий стан підприємства – це реальна і потенційна фінансова спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов'язань перед підприємствами й державою. Процес здійснення оцінки фінансового стану передбачає використання різних ме-

тодів, прийомів, концепцій. Сьогодні завдяки аналізу різних літературних джерел можна виділити такі укрупнені групи методів оцінювання фінансового стану підприємства: коефіцієнтні, комплексні, інтегральні, беззбиткові та рівноважні.

Найбільш поширеним, опрацьованим та застосовуваним у світовій практиці є коефіцієнтний метод, який ґрунтується на розрахунку системи показників, які висвітлюють різні аспекти діяльності підприємства і враховують чинники внутрішнього і зовнішнього впливу та фінансовий стан підприємства. До складу елементів оцінювання фінансового стану підприємства коефіцієнтним методом належать: майновий стан, ліквідність, платоспроможність, рентабельність, прибутковість, фінансова стійкість, ринкова та ділова активність. Під час оцінювання фінансового стану підприємства таким методом досліджують всю сукупну діяльність підприємства, і при цьому зростає трудомісткість і водночас стає складнішим процес формування висновків про фінансовий стан підприємства. Істотним недоліком цього методу є відсутність нормативних значень, більшості коефіцієнтів, що використовуються, а також зміни величин коефіцієнтів у динаміці не можуть бути визначені в належний спосіб, тому що чисельник і знаменник будь-якого коефіцієнта змінюється у часі.

За комплексного оцінювання фінансового стану підприємства найзагальніші показники його діяльності аналізують у динаміці і групують за двома напрямками: доброго і незадовільного фінансовою стану. Показниками задовільного стану є: платоспроможність, використання капіталу, своєчасна організація розрахунків, наявність фінансових ресурсів (постійних). До показників незадовільного стану належать: відсутність власного оборотного капіталу, неефективне використання ресурсів, наявність кредиторської заборгованості, спад виробництва.

Комплексний метод дає змогу виявити проблемні аспекти діяльності підприємства і з'ясувати причини, що їх зумовили, проте на його основі дуже складно зробити детальні висновки про фінансовий стан підприємства загалом. Цей метод є дуже трудомістким, і це ускладнює його використання на практиці, особливо, коли потрібна оперативна оцінка фінансового стану.

Таблиця 2

Оцінка фінансового стану підприємства за допомогою математичних моделей

№ з/п	Назва моделі	Розрахункова формула та показники	Інтегральний показник	Ймовірність банкрутства									
1	Двофакторна, Альтмана	$Z = -0,3877 - 1,0736X_1 + 0,5779X_2$	-4,989	Низька									
		X_1			X_2								
		4,573			0,534								
2	Альтмана	$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1,0X_5$	2,174	Висока									
		X_1			X_2	X_3	X_4	X_5					
		0,601			-0,195	-0,127	1,147	1,457					
3	Модифікована, Альтмана	$Z = 0,717 X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,42X_4 + 0,995X_5$	1,803	Висока									
		X_1			X_2	X_3	X_4	X_5					
		0,601			-0,195	-0,127	1,147	1,457					
4	У. Бівера	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	-	Висока					
		-0,317	-19,5	46,6	0,601	4,573							
5	Спрінгейта	$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4$	0,734	Висока									
		X_1			X_2	X_3	X_4						
		0,769			-0,127	-0,380	1,457						
6	Таффлера	$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4$	0,656	Невисока									
		X_1			X_2	X_3	X_4						
		-0,380			4,573	0,168	1,457						
7	Баєрмана	$Z = 0,077X_1 + 0,813X_2 + 0,124X_3 - 0,105X_4 - 0,063X_5 + 0,061X_6 + 0,268X_7 + 0,217X_8 + 0,012X_9 + 0,165X_{10}$	0,202	Низька									
		X_1			X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X_9	X_{10}
		0,466			-0,195	-0,380	-0,087	-0,317	1,457	0,474	0,093	0,205	0,639
8	Ліса	$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4$	0,015	Висока									
		X_1			X_2	X_3	X_4						
		0,769			-0,127	-0,410	1,147						
9	R	$R = 0,838X_1 + X_2 + 0,054X_3 + 0,63X_4$	0,021	Середня									
		X_1			X_2	X_3	X_4						
		0,769			-0,625	1,457	-0,123						
10	Універсальна дискримінантна	$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6$	-1,525	Дуже висока									
		X_1			X_2	X_3	X_4	X_5	X_6				
		-0,317			4,573	-0,127	-0,087	0,474	1,457				

Відомо, що в міжнародній практиці для оцінки фінансового стану підприємства широко використовують математичні моделі, за допомогою яких формують узагальнений показник фінансового стану підприємства – його інтегральну оцінку, серед яких заслуговують на увагу моделі Е. Альтмана, У. Бівера, К. Баєрмана, Спрінгейта, Таффлера, Ліса, R-модель Іркутської державної економічної академії та універсальна дискримінантна модель. Проаналізувавши основні математичні моделі, за допомогою яких формують узагальнений показник

фінансового стану підприємства спробуємо провести їх апробацію на прикладі конкретного підприємства. Результати розрахунків зведемо в таблицю 2. З неї видно, що оцінка фінансового стану підприємства за різними моделями різна. Для більш точної оцінки фінансового стану підприємства необхідно також застосовувати інші методичні підходи. Систематизація існуючих методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємства наведена на рис. 1.

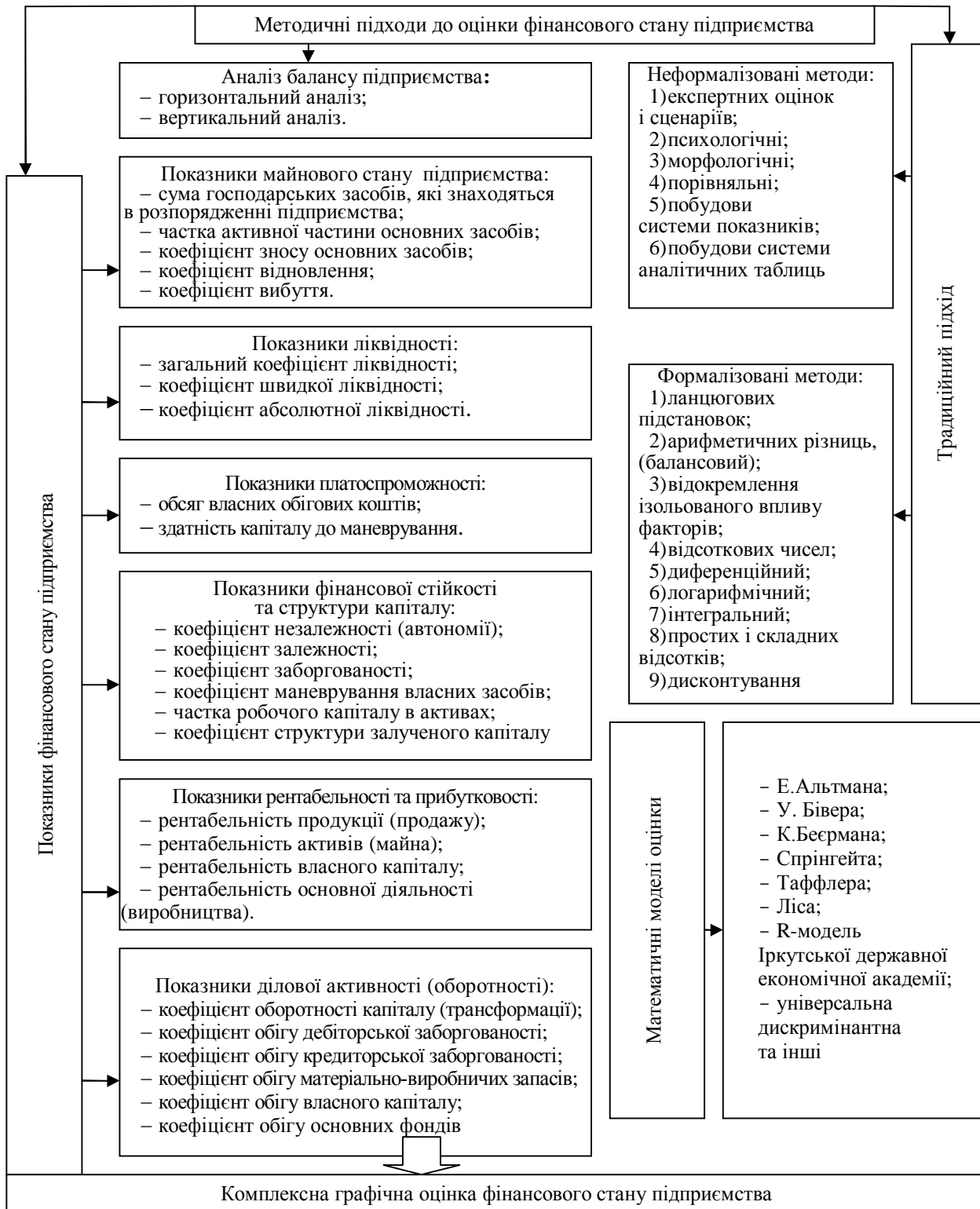

Рис. 1 – Методичні підходи до оцінки фінансового стану підприємства

Якщо проаналізувати існуючі методики оцінки фінансового стану підприємства, можна зробити **висновки**, що основними перевагами комплексного оцінювання є:

- 1) загальна оцінка фінансового стану підприємства;
- 2) можливість визначення ймовірності банкрутства й порівняння фінансового стану різних підприємств. Водночас із зазначеними перевагами слід вказати на існуючі недоліки цієї методики, а саме:
 - 1) не враховуються регіональні, галузеві та інші особливості функціонування підприємства;
 - 2) оцінка досліджуваного підприємства та виявлення фінансового положення, що створилося, не є всебічною, тобто має місце обмеженість результатів такого аналізу;
 - 3) вплив інфляції на деякі показники;
 - 4) використання моделей з показниками ринкової активності підприємства ускладнюється внаслідок недостатньої, поки що, розвинутої фондового ринку України;
 - 5) можливі суперечності щодо результатів, отриманих за допомогою різних моделей.

Для усунення зазначених недоліків існуючих методів фінансового аналізу та вирішення проблемних питань, пов'язаних з можливістю їх застосування в Україні пропонується методика комплексної графічної оцінки фінансового стану підприємства. Стадії та послідовність застосування запропонованої методики передбачає декілька етапів.

Перший етап – ретельний відбір показників, які детально характеризують усі фінансові аспекти діяльності підприємства і групування їх за основними напрямками дослідження (майновий стан, ліквідність, платоспроможність, рентабельність, ділова активність та ін.). Другий етап – аналіз діяльності підприємства з метою визначення періоду нормального функціонування. Під “періодом нормального функціонування” правомірно розуміти певний термін діяльності підприємства, протягом якого не відбувалося значних змін і подій (зміни основної діяльності, істотної реорганізації та ін.). Для забезпечення надійності комплексної графічної оцінки представляється доцільним вибір середньострокового періоду нормального функціонування (останні 3–5 років).

Третій етап – формування діапазону граничних значень показників і адаптація їх на мікрорівні з метою врахування специфіки функціонування підприємства. На існуючих підприємствах кожен з показників деталізованого фінансового аналізу має діапазон граничних (нормативних) значень, який буде винятковим для кожного конкретного підприємства, як і специфіка його діяльності. Граничний діапазон визначається як верхнє (найкраще) і нижнє (найгірше) значення кожного відібраного на першому етапі показника за період нормального функціонування підприємства.

Четвертий етап – визначення узагальнюючих показників. Нижня і верхня межа значення діапазону кожного показника приймається відповідно за 0 і 100 відсотків. П'ятий – оцінка фінансового стану діяльності підприємства. Проводиться деталізований фінансовий аналіз підприємства за визначеними на першому етапі напрямками дослідження. Значення кожного показника фіксується у відсотках в межах граничного діапазону. При цьому, якщо отримане значення перевищує межу діапазону, то воно приймається відповідно за 0 або 100 відсотків, тим самим коригуючи його. Шостий етап – візуальне представлення отриманих результатів у вигляді комплексної графічної моделі за основними напрямками аналізу.

Побудуємо комплексну графічну модель фінансового стану умовного підприємства, скориставшись описаною методикою. Перш за все, для побудови графічної моделі визначимося з показниками, що характеризуватимуть фінансовий стан підприємства. На наш погляд, сюди доцільно включити такі показники:

- коефіцієнт автономії K_1 ;
- коефіцієнт залежності K_2 ;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності K_3 ;
- коефіцієнт заборгованості K_4 ;
- рентабельність активів P_a ;
- рентабельність власного капіталу $P_{вк}$.

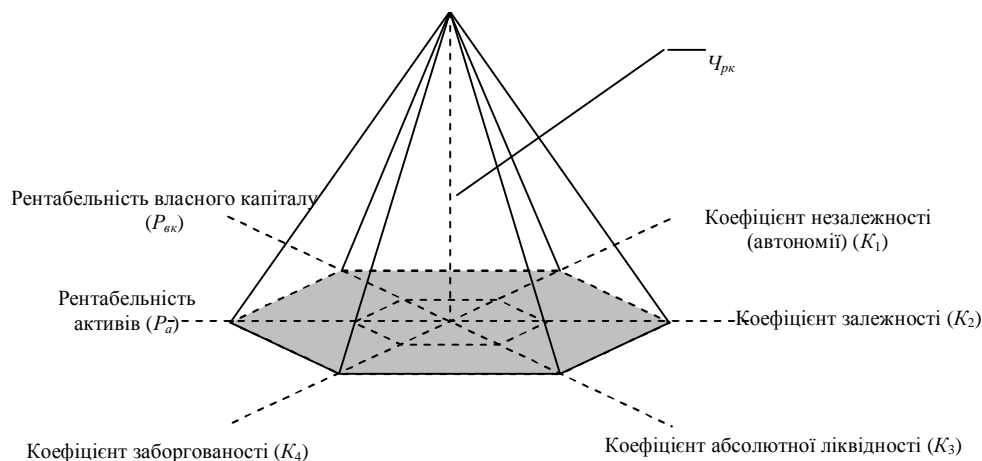

Рис. 2 – Графічна інтерпретація моделі оцінки фінансового стану підприємства

Цю модель оцінки фінансового стану підприємства графічно можна відобразити за допомогою піраміди. Основа піраміди складається з векторів, і буде визначати ступінь потенційної фінансової стійкості підприємства. Кожен вектор у своєму граничному значенні являє собою радіус кола, що відповідає максимальному потенціалові внутрішніх можливостей суб'єкта господарювання (еталонний варіант). В якості висоти піраміди ми пропонуємо застосувати чистий робочий капітал $Ч_{рк}$, (див. рис. 2).

Дана економіко-математична модель, є комплексною динамічною і імітаційною. Такий підхід дає змогу змінювати склад врахованих у моделі факторів та, крім того, її структура може бути піддана коректуванню в ході удосконалення моделі. Універсальний характер розглянутої моделі дозволяє варіювати номенклатуру оцінюваних параметрів, виходячи з внутрішніх можливостей суб'єктів господарювання, рівня кваліфікації експертів, тощо.

Розрахуємо необхідні показники для комплексної оцінки фінансового стану нашого підприємства (табл. 3).

Таблиця 3

Показники фінансового стану підприємства

Показник	Рік			Еталонний варіант
	2007	2008	2009	
Коефіцієнт незалежності (автономії)	0,369	0,417	0,534	1
Коефіцієнт залежності	0,631	0,583	0,466	1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0003	0,237	0,021	0,3
Коефіцієнт заборгованості	1,708	1,396	0,872	0
Рентабельність активів	-0,152	-0,158	-0,195	1
Рентабельність власного капіталу	-0,294	-0,398	-0,405	1
Чистий робочий капітал	760,5	1041	1497	2000

На основі розрахованих параметрів побудуємо основу піраміди, що складається із векторів відповідних коефіцієнтів і є основоутворюючою характеристикою фінансового стану підприємства (рисунок 3).

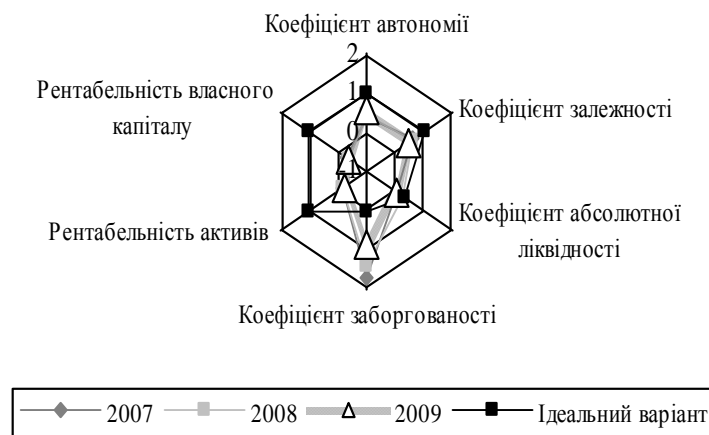

Рис. 3 – Фінансовий стан підприємства

Із рис. 3 видно, що фінансовий стан підприємства, що аналізується є критичним, оскільки жоден із аналізованих показників не відповідає еталону.

За допомогою програми “3D Studio Max 7” побудуємо графічну модель фінансового стану підприємства для двох варіантів – еталону і реального фінансового стану підприємства в 2009 році. Для цього скористаємось вже визначеними коефіцієнтами для побудови основи піраміди, взявши їх відповідні розрахункові величини за довжину векторів основи фігури, а висотою піраміди стане розмір чистого робочого капіталу підприємства. Тобто, при побудові моделі фінансового стану підприємства для 2009 року висота піраміди складатиме 14,97 ум. од. (див. рис. 5), а для еталону розмір робочого капіталу встановлено на рівні 2000 тис. грн (20 ум. од., рис. 4).

Таким чином, з рис. 4 та 5 видно, що при порівнянні еталонного фінансового стану підприємства, і наявного на сьогодні виникають великі розбіжності в параметрах моделі. Піраміда є далеко не ідеальною, вона вказує на кризовий фінансовий стан об'єкта, що аналізується, і на необхідність негайного пошуку шляхів його покращення. Запропонований підхід дозволяє визначити дійсний фінансовий стан досліджуваного підприємства детально і в комплексі одночасно, виявити причини змін, врахувати особливості його функціонування. У довгостроковій перспективі, при постійному проведенні фінансового аналізу за наведеною вище методикою, істотні зміни в роботі підприємства не впливатимуть на оцінку його діяльності, тому що діапазон граничних показників буде постійно автоматично коригуватися. Універсальність використання і простота розрахунків дозволяють використовувати розроблену методiku також для оцінки будь-яких сторін економічної діяльності підприємств.

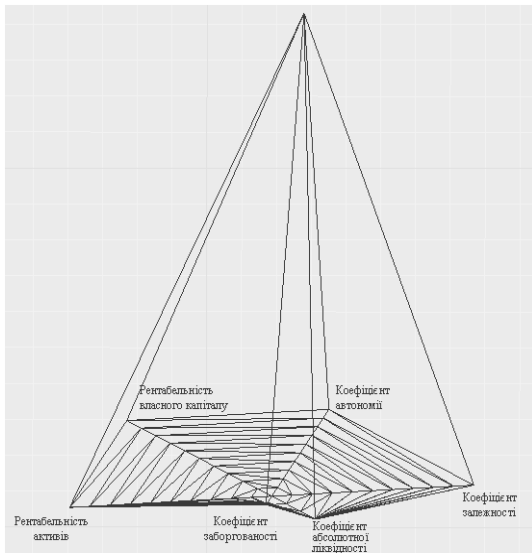

Рис. 4 – Модель-еталон фінансового стану підприємства

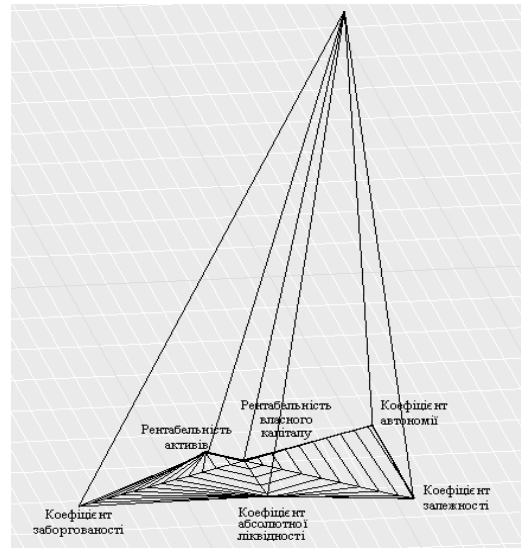

Рис. 5 – Модель реального фінансового стану підприємства

Література

1. Економічний аналіз. Навч. посібник / М.А. Болух, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк; за ред. Чумаченка М.Г. – К.: КНЕУ. – 2001. – С. 204.
2. Косянчук Т.Ф. Економічна діагностика. Навч. посібник / Т.Ф. Косянчук та ін.; за ред. Т.Ф. Косянчук. – Львів: Новий Світ-2000, 2007. – 452 с.
3. Крайник О.П., Клепикова З.В. Фінансовий менеджмент. – Львів: Інтеллект, Дакор. – 2001. – С. 87.
4. Маркар'ян Э.А. Финансовый анализ. Учеб. пособие / Э.А. Маркар'ян, Г.П. Герасименко, Э.А. Маркар'ян. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИД ФБК–ПРЕСС, 2002. – 217 с.
5. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства. Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 132 с.
6. Мороз О.В., Сметанюк О.А. Фінансова діагностика у системі антикризового управління на підприємствах. Монографія. – Вінниця: Універсум, 2006. – 163 с.
7. Рясних Є.Г. Основи фінансового менеджменту. Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2010. – 336 с.
8. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности. Учебное пособие. – М.: Инфра-М. – 2003. – С. 169.

УДК 658:330.341.1

А. Л. САБАДИРЬОВА

Одеський державний економічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто сутність наукових підходів та принципів організації управлінського потенціалу промислового підприємства.

The essence of scientific approaches and principles of organization of management potential of industrial enterprise is considered in the article.

Постановка проблеми. Структурні перетворення в українській економіці змінюють традиційну роль науки, знань, інновацій, що створюють нематеріальні активи промислового підприємства в новому економічному просторі. Інноваційна політика є важливішою складовою державної політики України. Більше зусиль витрачається на генерацію нових ідей, пошук, обробку інформації, що на конкурентному ринку визначає цінність продукції для споживачів. Зростають нематеріальні активи промислового підприємства та інтегрують в собі ідеї, кваліфікаційні характеристики персоналу, нові інформаційні технології, стратегії технологічного розвитку, інтелектуальні активи тощо. Наочно нові світові тенденції простежуються в транснаціональних компаніях, що є лідерами на глобальному інформаційно-технологічному ринку. Такі виробники програмних продуктів, як Oracle, Microsoft, Apple, IBM увійшли у кризу з рекордними запасами готівкової маси (Microsoft – біля \$40 млрд, Oracle, Apple – \$25 млрд, IBM – \$10 млрд), значною часткою ринку та вчасно розробленою